

Dr. France Prešeren.

(Spisal *dr. Fr. L.*)

Zdelo bi se dragemu čitatelju, da smo preveč odlašali s spominom petdesetletnice Prešernove smrti, ko bi ga ne opozorili na to, da pride kmalu stoletnica njegovega rojstva.

Naš največji pesnik je bil namreč rojen dné 3. grudna l. 1800., in umrl dné 8. svečana l. 1849. Potemtakem sta si petdesetletnica njegove smrti in stoletnica njegovega rojstva tako blizu, da smo v zadregi, na katero naj bi se ozirali bolj. Če torej rečemo besedo o našem Prešernu sedaj, ni prepozno, ne prezgodaj, kakor v obče lepa in dobra stvar ni nikdar prezgodnja, nikdar prepozna, zakaj vedno jo imamo radi.

Da, spomin našega Prešerna imamo vedno radi. Vsak Slovenec se ponša s Prešernom in pravi, da je „naš“. Ne odobruje vsakdo vsake njegove pesmi, ne hvali vsake črte iz njegovega življenja: toda Prešeren v celoti je vsem Slovencem mil in drag in sicer po pravici. Poglejmo, kaj je bil in kaj nam je Prešeren!

1. Prešeren je pravi sin svojega naroda, katerega ni nikdar zatajil, kateremu je bil vsekdar zvest. Razven v študijah je bival vedno med svojim narodom. In navzel se je njegovega duha tako, da ga je v svojih izvirnih pesmih izrazil v čudoviti lepoti. Be-

„Dom in svet“ 1899, št. 16.

rimo „Strunam“, „Pod oknom“, „Dohtar“, „Povodnji mož“ . . . v vseh nam zvené na uho pristno narodni glasovi in nam vzbujajo v srcu čustva prav tako, kakor spomin ali pogled na domačo vas in na domače ljudi. Prešeren ni zajemal svojih pesmij iz kake priučene snovi, temveč iz narodovega čutenja in hotenja. Prav to čisto in vseskozi živo narodno mišljenje ni dalo Prešernu, da bi se bil oklenil ilirizma, da bi bil silil v nenaravno zvezo s Hrvati in za to ceno prodal svojstvo našega jezika in narodnega duha. Narod slovenski bodi to, kar je, in deluj in napreduj na svoji naravni podlagi, to je bilo geslo Prešernovo in to je geslo vseh onih narodnjakov, ki umevajo zakone narodnega razvoja.

2. Prešeren je bil blag človek. Nekateri pisatelji in Prešernovi častivci so opisovali Prešernove slabosti s tako vnemo in

ljubeznijo, kakor da bi bile kreposti, vredne posnemanja. To je krivo in se mora obsojati. Slabost in pregreha sta, kar sta, bodita na beraču, ali na bogatinu, na preprostem človeku, ali na učenjaku in veleumu. — Drugi pa so zopet trdo poudarjali o Prešernu, da mož ni bil brez strastij in da ni zaslužil onega sijaja, katerega mu pridevajo

Dr. Prešeren

mnogi nepremišljeni prijatelji. Tudi s temi se ne vjemamo. Saj vemo, da ni človeka brez zmot in greha; zato imamo za plemenitost človekovo to, da se bori s strastmi, da se v tem boju boljša, da napreduje, napake spoznava in obžaluje in tako teži po vzoru popolnega človeka. In kako različni so ljudje v tem boju! Nekaterim je Bog dal „dobro dušo“, kakor veli sv. pismo, in mirno srce; bojev nimajo hudih, četudi niso brez njih; polni so ljubezni do brata, tudi v drugih vzbujajo ljubezen. Mirno gre njih korak po poti življenja kakor čist potok po gladki strugi. A drugim je nemir kakor prirojen, boji so jim kakor prisojeni za delež svetnega življenja, strasti jih napadajo od vseh strani, izkušnje so jim kakor neugnani sovražniki vedno za petami, semtertje jih napada obup in trpljenje jih zavija v svoj plašč kakor noč trudno zemljo. Ako so taki ljudje nenavadno nadarjeni, tedaj delajo med svojimi vrstniki mnogo nepokoja in se ne morejo udati navadnemu redu; utegnejo si nakopati veliko pregreškov in delati celó pohujšanje. In vendar — ljudje so. Kdor umeva človeško naravo in se sam nad drugimi ne povzdiguje farizejsko, ta pač obžaluje tako zlo, a tudi odpušča, seveda le tedaj, ako tak človek ne dela zla iz namena ali zlobe, marveč iz slabosti. Zato smemo tudi Prešerna tako soditi. Imel je mehko, občutljivo naravo; vrelo je in gorelo v njem kakor ogenj: to mu je bil vir nesreče, pa tudi vir poezije. A njegovo hrepenenje ni bilo nikdar obrnjeno v slabe strani naše narave. Nesreča njegova je bila, da si ni ustanovil lastnega ognjišča in našel zadovoljnosti pri ljubeči ženi in dobrih otrocih.

3. Malokdo je tako živo čutil razliko med vzorom in istinitim življenjem kakor Prešeren. Narava naša nam kaže kakor v daljavi one vzore, po katerih naj bi hrepeneli, katere naj bi dosegli: toda nikakor nima moči za to, ker je pregloboko zakopana v slabo nagnjenje. Pomoč pa ima naša narava v krščanski veri. Vera povzdiguje, okrepčuje in tudi očiščuje našo naravo, prav ta vodi človeka do vzorov in mu pomaga

doseči jih. Zato vidimo, kako se ljudje tembolj približajo vzorom človeške popolnosti, čim vestneje se oklepajo krščanske vere.

Prešeren je jasno in krepko izražal v pesmih svoje krščansko prepričanje; vsa njegova poezija, ki nima nič svetohlinskega v sebi, je izrastla iz trdnega vernega srca. Zlasti pa je njegov „Krst pri Savici“ s prelepim sonetom „Matiju Čopu“ prekrasen dokaz njegovega krščanskega mišljenja.¹⁾ In zdi se mi ne samo diven pesniški umotvor, temveč nekaka apologija krščanskega nauka o minljivosti posvetne sreče. Kakor nam je pokazal Dante v „Peklu, v Vicah in v Nebesih“ oni svet, ki nas čaka, in zrcalo tega sveta, v katerem živimo, oba pa v najtesnejši zvezi: tako nas Prešeren vodi iz najslajše tukajšnje sreče, sreče dveh blagih zaročencev, do trdnega upanja nadzemske sreče, kateri sta oba zaročenca posvetila svoje mlado življenje. Slep bi moral biti, kdor ne bi tu spoznal žive slike Prešernovega srca. Iskal je sreče tudi naš Prešeren, iskal jo je v ljubezni, v slavi, v veselju in v zabavi...: a ni je našel. Tedaj se mu je utrdilo prepričanje, ki mu je kot iskra vedno tlelo v srcu,

da srečen je le ta, kdor z Bogomilo
up sreče onstran groba v prsih hrani...

to pa je bistvo krščanskega naziranja. In zarja onstranskega življenja je razsvetljevala poslednje dneve kratkega Prešernovega življenja.

4. Prešeren je naš največji pesnik, ki ga doslej v Slovincih ni nihče dosegel, še manj prekosal. Res da niso vse pesmi po vsebini znamenite, še manj so vse po obliki brez graje: toda Prešernove pesmi so v celoti ali po veliki večini vsekako klasične, dovršene. Tu je ona čudovita poezija, ki ni

¹⁾ Glaser omenja v svoji „Zgodovini“ II., str. 151 po Prešernovem pismu, „da ima ta epična pesem tudi namen pesniku duhovščino zopet nakloniti“. Pisatelj naj bi bil to opazko izpustil, ker jo nevesč bravec napačno umeva. To bi bila jako nizka „tendencija“, kakršne ni bil zmožen Prešeren. Umeti je treba opazko jedino le tako, da je hotel Prešeren jasno pokazati svoje krščansko mišljenje, in je zato po pravici upal, da ga ne bodo odslej naopak sodili.

pridobljena s trdom, ki ni prirejena po načrtu: to je poezija čista in naravna kakor gorski studenec, kakor sapa na morju. Nekateri novejši pesniki, ki bi radi sami dobili naslov pesnikov prvakov, hočejo Prešerna potlačiti in mu vzeti venec prvaštva. Smešna

ošabnost! Pač ni pisal Prešeren mnogo, a ko bi bil pisal tudi manj, imeli bi ga za pesnika prvaka. Ex ungue leonem. Ni nam treba krojiti njegovih pesmij po vsebini in obliki; ni nam treba navajati posameznih kosov njegove poezije: kar je v Prešernu

Rojstvena hiša Prešernova.

Risal M. Jama.

nedosegljivo, je tista prirojena ustvarjajoča moč duha, ki se ne dá z besedami izraziti, temveč samo čutiti in občudovati. Jedna kitica Prešernova, četudi preprosta, je prav tako veličasten in nedosegljiv umotvor, kakor obraz, ki ga je v marmorju izdelal umetnik-kipar. Odkar je Prešeren zatisnil oči pa do

najnovejše dobe so Slovenci vedno tako sodili svojega Prešerna.

Ako se vprašamo, v kakem razmerju je Prešeren z drugim našim pesniškim slovtvom, treba reči, da se naslanja na svoje prednike, da je tesno sklenjen s svojimi vrstniki, in da je najmočneje deloval na na-

slednike. Prešeren je doslej vrhunec v razvoju našega pesništva in bo tako dolgo, dokler ne bo večji genij na podlagi našega narodnega razvoja razširil naši poeziji struge, obogatil je z novimi pravimi idejami in vлил v srce narodu novih močij.

Slovenec je Prešernu hvaležen, da ni v nobenem oziru zatajil njegovih svetinj, da ni podiral njegovih svojstev, marveč jih je razširjal in krepil; hvaležen mu je, da mu je ustvaril veličastno umetno poezijo in jo postavil na podlago krščanstva; hvaležen mu je, da mu je z vsem tem postavil jednega izmed temeljev, na katerem more obstati, braniti se tuje sile in uspešno hoditi po poti pravega napredka.

Ker morda niso vsem našim bravcem znani podatki iz Prešernovega življenja, omenjamo tukaj ob kratkem nekatere stvari.

Njegov rojstveni kraj je Vrba v brezniški župniji na Gorenjskem, kjer se je rodil dne 3. grudnia l. 1800. Rojstvena hiša je bila kmetiški dom, v kateri pa je bila znana omika, zakaj imela je tudi župnika Jakopa Prešerna za svojega podpornika, ki je pesnika zgodaj k sebi vzel in skrbel za njegovo vzgojo. V ljudsko šolo je hodil v Ribnici, v srednje v Ljubljani in pravoslovne nauke je dovršil na Dunaju, kjer je postal „jezični dohtar“ l. 1828. V l. 1829. do 1831. je bil praktikant pri c. kr. komorni prokuraturi brez plačila. Ko je l. 1832. napravil odvetniški izpit, je bil odvetniški koncipijent pri dr. Chrobatu v Ljubljani; l. 1847. je dobil samostojno advokaturu v Kranju. A tukaj mu je prestrigla bolezen nit življenja dne 8. svečana l. 1849.

Neprijatelji duhovnikov ob vsaki priliki ponavljajo govorico, da je kranjski dekan Dagarin

sežgal nekoliko Prešernove pesniške ostaline, in s to zabavljico udrihajo po slovenski duhovščini. Da bi bilo to resnično, in ne izmišljeno, ni še nihče dokazal. In ko bi tudi bilo, je treba reči, da mu je vsekako pesnik sam to naročil v poslednji bolezni. Pred vrati večnosti človek večinoma drugače sodi o svojih delih kakor v lahkoživi mladosti. Tudi pok. Levstik ni v poslednjih dnevih odobral vseh svojih pesmij. In ali ni Prešeren sam uničil mnogih svojih pesmij? (Glej Glaser, l. c. str. 149.)

Največ pesmij je Prešeren objavil v „Kranjski Čbelici“, ki je izhajala v l. 1830. (II. nat. 1834.), 1831., 1832., 1833. in 1848. „Krst pri Savici“ je izdal v posebni knjižici l. 1836. Zbrane svoje pesmi je izdal Prešeren l. 1847. v lepi obliki in v gajici: „Poezije Dóktorja Francéta Prešérna.“ Za geslo imajo na naslovni strani to-le kitico:

Sim dólgo úpal in se bál,
Slovó sim úpu, stráhu dál;
Sercé je prázno, sréčno ní,
Nazáj si úp in stráh želí.

V Ljubljani Natisnil Józef Bláznik. 1847. 8°. Str. 192. (Ta izdaja, ker je od Prešerna samega, bi morala biti vsekako temelj za one, ki pišejo o Prešernu ali ga navajajo v znanstvene namene.) — Ročno in pripravno izdajo Prešernovih poezij sta Slovencem oskrbela Jurčič in Stritar l. 1866. v 12° s tem le naslovom: „Pesmi Franceta Preširna, s pésnikovo podobo, z njegovim životopisom in estetično kritičnim uvodom.“ (Po sliki iz te izdaje smo tudi mi posneli prvo sličico v današnji številki.) Ta izdaja ni za znanstveno rabo, ker je „izpremenila Prešernov tekst“, kakor pravi Glaser, a je za uživanje poezije same jako dobra (ako izvzamemo nekatere stvari) in je res nekako „klasična“. Stritar ji je napisal jako pesniški, živahen in mičen uvod. — Napoveduje se nam nova, celó ilustrovana izdaja, katere se pa skoro bolj bojimo nego veselimo, ker nam utegne našega Prešerna „modernizirati“.

